

Türkiyə-Azərbaycan: ümumi maraqlar, ümumi təhdidlər

Bu gün Türkiyənin qardaş Azərbaycandan dəstək gözləməsi təbiidir. Bizim dəstəyimiz qarşılıqlıdır, Azərbaycan hakimiyyəti çətin anlarda daim Türk dövlətinin yanında olmuşdur

Məlum olduğu kimi, Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Türkiyənin xarici siyasəti yeni geosiyasi mühitin reallıqlarına uyğunlaşaraq, onun mənfəətlərindən yararlanmağa, doğurduğu yeni çağırışların aradan qaldırılması yollarını araşdırmağa çalışdı. Bu, beynəlxalq aləmdə Türkiyənin mövqeyini daha da gücləndirdi. Eyni zamanda, uzun müddət beynəlxalq aləmdə tənhalığı ilə seçilən Türkiyə hazırda Azərbaycanın timsalında özünə yeni təbii müttəfiq və qardaş tapıb. Bu iki ifadə həqiqətən hər iki dövlət arasında münasibətlərin səciyyəvi xüsusiyyətləridir.

Son iyirmi ildə Azərbaycanla Türkiyə arasında inkişaf edən münasibətlər, yeni enerji kəmərlərinin hər iki dövlətin ərazisindən keçməsi onların strateji əhəmiyyətini daha da artırıb. Azərbaycan və Türkiyə bu gün mühüm tranzit zonasına çevrilib. Məhz Azərbaycanın siyasi seçiminin nəticəsidir ki, neft və qaz kəmərləri, o cümlədən, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum və yenicə imzalanmış Trans-Anadolu qaz kəməri Türkiyə vasitəsilə Azərbaycanın enerji resurslarını Avropa bazarına çıxarır. Azərbaycandan təbii qazın idxalı uğrunda güclü qlobal rəqabətin olmasına baxmayaraq, ölkəmiz ilk dəfə böyük həcmdə qazı sərfəli qiymətə Türkiyəyə satmağa razı oldu. Belə ki, “Şahdəniz” yatağının ikinci mərhələsindən əldə ediləcək qazın 6 milyard kub metri türk istehlakçılara çatacaq.

Lakin bu mənfəətlərlə yanaşı, regionda münaqişələrin mövcudluğu, Ermənistanın əsassız ərazi və soyqırımı iddiaları Türkiyənin qarşısında yeni çağırış və təhdidlərə yol açıb. Bu iddialar rəsmi Ankaranı daha çevik siyasət yeritməyə, irəli sürülən yalanların ifşa olunması üçün zəruri tədbirlər görməyə vadar edib.

Qeyd etmək lazımdır ki, erməni diasporunun “soyqırımı” iddiası ermənipərəst deputatların köməyi ilə bəzi ölkələrin parlamentlərində müvafiq qərarların qəbulu ilə müşahidə olunub. Hazırda 23 ölkənin parlamenti tərəfindən 1915-ci il hadisələri “soyqırımı” kimi tanınıb. Bu vaxta qədər atılan müvəqqəti addımların real nəticə vermədiyini nəzərə alan rəsmi Ankara isə diplomatik təsirlərin artdığı belə bir kontekstdə bu “soyqırımı” iddialarının beynəlxalq aləmdə qəbulunun qarşısını almaq üçün sistemli şəkildə mübarizə aparmağa başladı. Fransa parlamentinin aşağı palatası olan Milli Assambleyada “erməni soyqırımı”nı inkara görə cinayət məsuliyyəti müəyyənləşdirən qanun layihəsinin qəbul olunması isə Türkiyənin xarici siyasətində erməni iddiaları ilə mübarizə strategiyası üçün yeni, lakin mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir sınaqdır.

Ümumiyyətlə, qondarma erməni “soyqırımı” məsələsinin tanınmasına qarşı mübarizə yolları haqqında Türkiyədə iki istiqamətdə müzakirələr aparılıb. Birinci istiqamətin tərəfdarları beynəlxalq aləmdə konkret hədəflərə hesablanmış yeni kommunikasiya strategiyasının həyata keçirilməsinin zəruriliyini vurğulayırlar. Onlar bu mövqeyi onunla əsaslandırırırlar ki, Ankaranın təbliğat işində ləng fəaliyyəti ermənilərin uğur qazanmasını şərtləndirib. Halbuki bizim ermənilərə qarşı, - onların Anadoluda və Azərbaycanda həyata keçirdikləri soyqırımı və qətliaamlarla bağlı, - istifadə edə biləcəyimiz kifayət qədər dəlillərimiz var. İkinci istiqamətin tərəfdarları isə qeyd edirlər ki, Ermənistanla sərhədlərin açılması və 1915-ci il hadisələrinin Türkiyə daxilində müzakirəyə çıxarılması, məsələnin daha çox ikitərəfli müstəviyə yönəldilməsinə, dünya ictimaiyyətinin obyektiv məlumatlandırılmasına və digər dövlətlərin qanunverici orqanlarının oxşar addımlar atmasının qarşısının alınmasına kömək edə bilər.

Onu da qeyd etmək ki, Ədalət və İnkişaf Partiyası (AKP) hakimiyyətə gələndən sonra erməni iddialarına qarşı fəal siyasət yeritməyə başladı. Yeni strategiya Türkiyənin regional güc statusunu dəyərləndirməklə yanaşı, birgə əməkdaşlıq sayəsində anlaşılmazlıqların aradan qaldırılmasını, ümumi mənfəətlərdən qarşılıqlı şəkildə hər iki tərəfin, - Türkiyənin və Ermənistanın, - bəhrələnməsini nəzərdə tuturdu. Bu məqsədlə son illər Türkiyədə iki istiqamətdə mühüm addımlar atıldı: birincisi, türk millətinin vahidliyi konsepsiyasının hakim olmasına baxmayaraq, ermənilərin milli azlıq kimi mədəni hüquqları tanındı; ikincisi, 1915-ci il hadisələri ilə bağlı yeni müzakirələrə start verildi. Bunun nəticəsi olaraq, bir qrup universitet müəllimi və jurnalist 1915-ci il hadisələrinə görə “Ermənilərdən üzr istəyirik” kampaniyasına başladı, ermənilərin Vandakı tarixi Ağdamar kilsəsi açıldı və digər müxtəlif erməni kilsələri təmir olundu. Bu günlərdə isə Türkiyə cəmiyyətində “Hepimiz ermeniyiz”, “Hepimiz Hrant Dinkik” şüarlarının səslənməsi yenidən aktuallaşır. Halbuki, bu ərəfədə Azərbaycan 20 Yanvar şəhidlərinin ruhunu yad edib, erməni qəddarlığının nümunəsi olan Xocalı soyqırımının ildönümünü qeyd etməyə hazırlaşır.

Bundan başqa, Türkiyə hökuməti Ermənistanla münasibətlərin normallaşması prosesi çərçivəsində,

sərhədlərin açılması və diplomatik əlaqələrin qurulması üçün 10 oktyabr 2010-cu il tarixində Sürix protokollarını imzaladı. Bu, Türkiyə üçün ermənilərin beynəlxalq aləmdə “soyqırımı” iddiaları ilə bağlı təbliğatının qarşısını almaq məqsədi daşıyırdı.

Lakin elə ilk gündən işğalçı Ermənistanın məkrli iddiaları və Türkiyənin sadələvhlüyü tərəflər arasında ciddi fikir ayrılığının olmasını, mövqələrin kəskin şəkildə fərqləndiyini üzə çıxardı. Tarix komissiyası məsələsi ətrafında gedən fərqli interpretasiyalar onu göstərdi ki, onların reallaşması üçün siyasi iradə hələ yetişməyib. Çünki Ermənistan həm hiyləgər niyyətlərinə nail olmağa, həm də Türkiyə ilə diplomatik, iqtisadi münasibətləri səhmana salmağa çalışırdı. İşğalçı ölkənin mövqeyi Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli üçün aparılan danışıqlarda olduğu kimi kompromisə deyil, maksimum mənfəətlərə əsaslanır. Təsədüfi deyil ki, Ermənistanın Konstitusiyə Məhkəməsi 1915-ci il hadisələrinin “soyqırımı” adlandırılması ilə bağlı yenidən müzakirə predmeti olmayacağı haqda qərar qəbul etdi. Bunun ardınca isə Ermənistan prezidenti Serj Sarkisyan Avropada ermənilərin qarşısında sərt bəyanatlar verdi. Bu, bir daha göstərir ki, Ermənistan hakimiyyəti danışıqlar prosesindən daha çox “soyqırımı” məsələsini beynəlxalq gündəliyə gətirmək üçün istifadə edib. Türklər isə düşünürdülər ki, ermənilərlə ümumi dil tapacaqlar. Onlar Ermənistanın təcavüzündən əziyyət çəkən azərbaycanlı qardaşlarının üzləşdiyi acı həqiqətlərə baxmayaraq, erməni yalanına inandılar. Lakin Türkiyə danışıqlara başlayanda bilməli idi ki, Ermənistan etibarlı tərəfdaş ola bilməz.

20 ildir ki, Azərbaycan və Türkiyə hər zaman bir-birinə dəstək olublar, müxtəlif məsələlərdə xarici siyasət fəaliyyətlərini koordinasiya etməyə çalışıblar. Onların ümumi maraqları, mədəni əlaqələri, qardaşlıq telləri mövcud çətinlikləri aradan qaldırmağa yardımçı olub. Sürix protokolları imzalananda Azərbaycan etiraz etmiş, Türkiyəni erməni riyakarlığına inanmamağa çağırırdı. Hadisələrin gedişi isə Azərbaycanın haqlı olduğunu bir daha sübut etdi.

Əslində, bu gün Türkiyənin qardaş Azərbaycandan dəstək gözləməsi təbiidir. Bizim dəstəyimiz qarşılıqlıdır, Azərbaycan hakimiyyəti çətin anlarda daim Türkiyə dövlətinin yanında olub. Lakin Türkiyə hakimiyyətinə yaxınlığı ilə seçilən “Yeni Şafak” qəzetinin 17 yanvar 2012-ci il tarixində nəşr edilən nömrəsində “Aliyev Fransız qaldı Türkiyəni üzdü” başlıqlı yazısı bəzi iranlı mollaların Azərbaycana qarşı istifadə etdiyi yazı stilini xatırladır.

Türkiyədə hesab edirlər ki, Fransanın qəbul edəcəyi qərar Azərbaycana təsirsiz ötüşməyəcək. Onlar aşağıdakı üç amili xüsusi qeyd edirlər: 1) “Soyqırımı” Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə bağlı olduğu üçün bizim birgə narahatçılıq mənbəyimizdir; 2) Protokolların təsdiqlənməsini Azərbaycan əngəllədiyinə görə, Fransa bu məsələni gündəmə gətirdi; 3) Fransa parlamentinin məlum qərarı qəbul edəcəyi təqdirdə tərəf tutduğunu nümayiş etdirməsi, onun tərəfsiz vasitəçi missiyasını sual altına alır və Minsk qrupunda qalmasını qeyri-mümkün edir.

Əslində, Azərbaycan hər zaman bildirib ki, erməni iddiaları həm Türkiyəyə, həm də Azərbaycana qarşı yönəlib. Ümummilli lider Heydər Əliyevin “Bir millət, iki dövlət” ideyası hər iki dövlət arasında münasibətləri səciyyələndirməklə yanaşı, təhdidlərin və uğurların ümumi xarakter daşdığını bir daha vurğulayıb. Dünyanın hər yerində azərbaycanlılar türklərlə birgə erməni diasporuna qarşı mübarizə aparırlar. Onların fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmaq və qarşılıqlı əlaqələri gücləndirmək üçün Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə 2007-ci ildə Bakıda Azərbaycan və Türkiyə diaspor təşkilatlarının birinci Forumu keçirilib. Avropanın müxtəlif ölkələrində Azərbaycanın haqlı mövqeyini dəstəkləyən bir çox millət vəkilləri, dostlar bu gün Türkiyənin də müdafiəsinə qalxıblar.

Ancaq təəssüf ki, bir neçə il öncə “Aqost” qəzetinin baş redaktoru Hrant Dinkin qətlə yetirilməsi ilə bağlı başladılmış cinayət işi məhz Fransa Senatında “erməni soyqırımı” ilə bağlı məsələlər müzakirə edilərkən yekunlaşdırıldı və yenidən Türkiyənin siyasi gündəliyinin əsas məsələlərindən biri kimi aktuallaşdırıldı. Məhkəmə qərarını ittiham edən siyasi bəyanatlar səsləndi. Sanki fransız Senatına dəstək verircəsinə Türkiyədə yenidən “Həpimiz Hrant Dinkiz” şüarları ilə böyük mitinq təşkil edildi. Elə bil ki, antitürk mərkəzləri bununla “hazırda da Türkiyədə ermənilərə qarşı cinayətlər törədilir və bunlar cəzasız qalır” demək istəyirdilər.

Əlbəttə, hər hansı bir vətəndaşın, yaxud jurnalistin öldürülməsi hansı motivlə baş verməsindən aslı olmayaraq, cinayətdir və cinayətkar cəzasını almalıdır. Ancaq bunun siyasi şouya çevrilməsi, xüsusən Fransa Senatı ilə az qala sinxron hərəkət edilməsi əsla yolverilməzdir. Yaxşı olar ki, “Yeni Şafak” qəzeti “analitik” düşünüb, siyasi uşaqqörənlik etmək istəyirsə, Azərbaycanı ittiham etməsin. Bu mitinqi təşkil edənlər barədə düşünsün, Azərbaycanı hədəf göstərməsin. Əslində, “Yeni Şafak” qəzetinin antiazərbaycan mövqeyi, eləcə də, “Türkiyə” qəzetinin yazdıqları Türkiyədə və Azərbaycanda “Bir millət, iki dövlət” fəlsəfəsini mənimsəmiş və bu iki dövlətin əhalisinin mütləq əksəriyyətini təşkil edən yurdsevər vətəndaşlarda belə bir sual doğurur: Əcəba, bu qəzet yazdığı yazılarla Türkiyədə anti-azərbaycan əhval-ruhiyyəsi yaratmaqla, gələcəkdə “Sürix protokolu”nu icra etmək üçün

Türkiyə ictimai şüurunda antiazərbaycançı ovqat hazırlanmasına xidmət etmirmi? Azərbaycan və Türkiyə xalqlarının həmrəyliyi pozmağa çalışmaqla ermənipərəst mövqeləri gücləndirmirmi? Artıq neçə illərdir 24 aprel qondarma “erməni soyqırımı” tarixinə dünyanın bütün ölkələrində birlikdə etiraz edən Türk-Azərbaycan diaspora nümayəndələrinin birliyi, həmrəyliyi dağıtmaq istəmirmi? “Yeni Şafak”a bu sifarişi verən kimlərdir?

Ancaq kifayət qədər kamil olan Türkiyə və Azərbaycan ictimaiyyəti artıq bəzədilmiş, sistemli azdırıcı yalanlara nəinki inanmır, hətta yalan və əsassız ittiham istehsal edən ideya generatorlarının harada quraşdırıldığını yaxşı bilirlər. Hətta belə generatorları sıradan çıxarmağın yollarını və mexanizmlərini də öyrəniblər.

Türkiyədə bəzi insanlar düşünürlər ki, Azərbaycanın Fransaya qarşı ciddi təsir imkanları var, amma onlardan yetərinə istifadə edə bilmir. Hər şeydən əvvəl qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan siyasətçiləri, Prezident Administrasiyasının şöbə müdirləri, Xarici İşlər Nazirliyi və Milli Məclis Fransanın bu qərarına sərt reaksiya veriblər. Azərbaycan öz mövqeyini daim səsləndirir. Milli Məclis bununla bağlı qərar da qəbul edib. Bundan başqa, Milli Məclisin sədri, müavinləri, komitə sədrələri, iqtidar və müxalif millət vəkilləri bəyanatlar verib, Fransanın mövqeyinin ədalətsiz və qəbul edilməz olduğunu bildiriblər. Vətəndaş cəmiyyəti institutları, qeyri-hökumət təşkilatları, siyasi qurumlar birmənalı şəkildə bu addımı qınayıblar. Azərbaycan mətbuatında bu mövzu ilə bağlı çoxlu tənqidi məqalələr yazılıb, Fransa daha ədalətli və demokratik olmağa, daxili siyasət məqsədləri üçün digər xalqların hissiyyətinə toxunmamağa çağırılıb. Azərbaycan hakimiyyəti və xalqı türk qardaşları ilə həmrəyliyi daim nümayiş etdirir, ermənilərin hər il aprelin 24-də qondarma “soyqırımı”nın ildönümü münasibətilə keçirdikləri təbliğat kampaniyasına qarşı türklərlə çiyin-çiyinə mübarizə aparır. Hazırda Fransada keçirilən və nəzərdə tutulan etiraz aksiyalarında xaricdə təhsil alan azərbaycanlı tələbələrin forumu (ASAİF) fəal iştirak edir. Lakin Türkiyə ilə müqayisədə Azərbaycanın Fransaya birbaşa təsir mexanizmləri olduqca azdır.

Baş nazir Rəcəb Tayyib Ərdoğan keçən il dekabrın 22-də Fransaya qarşı hökumətin ilk tədbirini, 8 maddəlik planını açıqladı. Əslində, sadalanan səkkiz maddə Türkiyə və Fransa arasında əlaqələrin daha geniş olduğunu göstərir. Ərdoğan bu addımların başlanğıc olduğunu, Senatın qərarından asılı olaraq daha da sərtləşəcəyini bildirdi. Onun hələ də ümidinin olması Azərbaycanın baxışı ilə üst-üstə düşür. Fransız şirkətlərinin Türkiyədə 8,6 milyard dollarlıq sərmayəsi var. İki ölkə arasındakı ticarət həcmi 11 milyard dollardır. Gözləmək olardı ki, Türkiyə bu şirkətlərdən Fransa hökumətinə təsir vasitəsi kimi istifadə edəcək. Lakin bunu etmədi. Türkiyənin Fransadakı səfiri əvvəlcə ölkəyə çağırıldı, lakin təkrarən geri döndü.

Türk mətbuatının verdiyi xəbərə görə, yeni ildə Fransaya gedən türkiyəli turistlərin sayı 10 faiz artıb və bu turistlərdən sadəcə biri Fransaya etiraz əlaməti olaraq səyahətini ləğv edib, lakin sonradan bərpa edib. Yəqin ki, yeni ildə Azərbaycandan Fransaya gedən turistlərin sayı Türkiyədən qat-qat az oldu.

28 dekabr 2011-ci il tarixində Türkiyə Qara dənizdən keçməsi nəzərdə tutulan “Cənub axını” qaz boru kəməri müqaviləsini təsdiq etdi. Bu layihədə Fransanın “Electricite de France” şirkətinin payı 15 faizdir. Türkiyə bu məsələdən Fransaya qarşı təzyiq vasitəsi kimi istifadə edə bilərdi. Türkiyənin malik olduğu təsir mexanizmlərindən yetərinə yararlanmadığı müşahidə edilir.

Digər tərəfdən, Türkiyə cəmiyyəti və hakimiyyətinin söylərini daha çox ermənilərin əsl simasını dünya ictimaiyyətinə göstərməyə yönəltməklə, beynəlxalq ictimai rəyi daha həssas olmağa, müxtəlif ölkə rəhbərlərinin məsələyə daha rəşional yanaşmasını təmin edə bilər.

Heç kimə sırr deyil ki, erməni iddialarının arxasında təzminat və ərazi məsələləri ilə bağlı planlar durur. Azərbaycanda isə ermənilər beynəlxalq hüququn prinsiplərini kobud şəkildə pozaraq təcavüz aktı həyata keçirib, digər dövlətin ərazilərini işğal edib. Bundan başqa, silahlı münaqişə zamanı azərbaycanlı dinc əhalini məqsədyönlü şəkildə qıraraq, insanlığa qarşı cinayət, soyqırımı törədib.

Təəssüflər olsun ki, Xocalı soyqırımının Türkiyə Böyük Millət Məclisi tərəfindən soyqırımı kimi tanınması məsələsi gündəmə gələndə, bəzi türk ekspertlər, diplomatlar və millət vəkilləri bu məsələnin tarixçilərin işi olduğunu və qanunverici orqanın buna qərar verə bilməyəcəyini bildirmişdilər. Hətta ən yaxın dostlarımız belə Xocalı hadisələrinə münasibətdə soyqırımı ifadəsindən çəkinib “qətl”ə üstünlük verirdilər. Eyni zamanda, Xocalı qırğını soyqırımı adlandıran məqalələrin türk mətbuatında çap edilməsi müşkül məsələyə çevrilir. Ümid edirik ki, Fransa parlamentinin bu addımı Xocalıda ermənilərin 600-dən çox dinc sakinin etnik mənsubiyyətinə görə qətlə yetirərək həyata keçirdiyi soyqırımına Türkiyənin daha həssas münasibəti, müvafiq hüquqi normativ aktın qəbuluna təkan verəcək.

Qeyd etmək lazımdır ki, Fransanın fəaliyyəti zamanı nümayiş etdirdiyi qərəzli mövqeyinə görə, onun Minsk qrupunda həmsədr olmasına əvvəlcədən Azərbaycan etirazını bildirib. Bu gün Türkiyə mətbuatının bəzi nümayəndələri tərəfindən gündəliyə gətirilən bu məsələ Azərbaycanın mövqeyinə Türkiyənin dəstəyinin ifadəsidir. Lakin Minsk qrupunun həmsədrlik statusunun dəyişdirilməsi müşkül bir prosesdir, bu, ATƏT çərçivəsində ümumi

konsensusun əldə edilməsini tələb edir.

Bir sözlə, son hadisələr bir daha onu göstərir ki, erməni məsələsi birgə problemdir. Türkiyə və Azərbaycan ermənilərin yaxın tarixdə Dağlıq Qarabağda törətdikləri “soyqırımı” cinayətini birlikdə dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmalı, Ermənistan rəhbərliyinin beynəlxalq məsuliyyətə cəlb edilməsinə çalışmalıdırlar. Xocalı soyqırımının 20-ci ildönümündə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin müvafiq qərar qəbul etməsi ilkin addımlardan hesab edilə bilər. Bir-birimizi ittiham etməkdənsə, birgə mübarizə metodlarını müəyyənləşdirib, fəaliyyətimizi gücləndirməliyik.

Türkiyədə hakim partiyaya yaxınlığı ilə seçilən, Baş nazir Ərdoğanın qudasının qardaşına mənsub olduğu bildirilən “Yeni Şafak” qəzetinin mövqeyi isə anlaşılmazdır. İki qardaş xalq arasında nifaq salmağa çalışan bu qəzet türk cəmiyyətinə yalan məlumatlar verir, ümumi işə əngəl törədir. Bizim gücümüz birliyimizdədir. Biz ermənilərin hədəfindəyik, ona görə də, fəaliyyətimizi mükəmməl şəkildə əlaqələndirib erməni iddialarına qarşı səmərəli mübarizə aparmalıyıq. Prezident İlham Əliyevin məqsədi də budur. “Yeni Şafak” qəzeti isə öz fəaliyyəti ilə düşmən dəyirmanına su tökür.

“Yeni Azərbaycan”